

Allahverdi Eminov

Bəlkə də o, mənim haqqımda bir xatirə yazacaqdı, yaxud "keçmişin həzinliyi"ndən çəkinir; mümkün hissdir: Olub-keçənlər bir sarı lentə bükülüb gəlir, özü də çox uzaqlardan Mən isə tələsdim gümanımın qarşısında. Ruhum, yaddaşım 1965-ci ilin 5-ci yanvara uçdu. Biləcəri dəmir yolu stansiyasında tən-tənə vardı. Hamı perrona daxil olaçaq qatarın intizarında idi. Orduya çağırışçıları Sovet ittifaqının Mərkəzi Moskvaya aparacaqdı və bizi ayırı-ayırı ordu hissələrinə paylayacaqdılar. Məni mərhum dayım, Vətən müharibəsi iştirakçısı Hacı Eminov yola salırdı. Birdən bəzi qonşu (biz Salyan rayonunun Qırmızıqənd kəndində yaşayırdıq) Şorsulu kəndində yerləşən "baş poçtun" müdiri Qubad dayı (onu mən də tanıyırdım) rast gəldi. İki veteran qucaqlaşdı. Qubad rəhmətliyin rəngi özündə deyildi. İri göyə çalan göz-ləri bizi, xüsusilə, məni görəndə yaşardı və: - Olmaya İsgəndərin (atam Qırmızıqənd dəmir yolu stansiyasının rəisiydi, Qubad dayı ilə tanışlıqları çoxdan idi) oğlu da əsgər gedir? - Soruşdu və mənə əl verdi.

- Bəli, Qubad kişi. - Dayım nikbin ovqatla cavab verdi. - Olmaya oğlun da?

- Hə, Hacı, yola salıram. Və böyründə qısılib duran, yaşına məxsus uzun boylu, arıq oğlanı göstərdi.

Kişinin rəngi yaxşılaşdı, özünə gəlmişdi. - Nə yaxşı oldu. Allahverdi ali təhsillidir, bir yerdə qulluq eləsələr? Təsədüf gətirə bilər, - deyib perronda gezişməyə başladıq. Nəhayət, qatar gəldi, hərbi zabitlər bizi (sonralar 80 nəfər çağırışçı olduğumuz bəlli oldu) bir yerə cəm etdilər, yüngül sərnişin vaqonunu göstərdilər. Təxminən 30-35 yaşlı kapitan, qara biğli, qara saçlı zabit özünü təqdim etdi və Moskvaya gedəcəyimizi bildirdi (O, komandir kimi bizimlə getdi). Mehriban və sadə olan kapitanın soyadı Həsənov idi, adını unutmuşam O, bizdən səmimi və kövrəlmiş halda Moskva vağzalında ayrıldı.

Paravozun fit səsi, bələdçi qadının xəbərdarlığı hələ də yaddaşımın silinməmişdir. Qubad dayıya baxırdım, onun bir ata kimi yaşadığı hissleri müşahidə edirdim. O, oğluna sarılmışdı, sanki onu əlindən bırıllıq qoparıb aparacaqdılar, axı bu kişini də beləcə cəbhəyə yola salmışdılar.

Dayım Qubad dayıya təsəlli verirdi. Və özü də kövrəldi, barmaqları ov-cumda titrəyirdi:

- Hə, sizlərə yaxşı yol, salamat qayıdın. Çalışın bir-birinizdən ayrılma-yın. - Təsəllisiydi.

Ata-oğul ayrıldılar. Qubad dayının yanaqlarında yaş gilənlənmişdi, elə bil qurumuşdu, o da donub qalmışdı.

Tələ gətirdi, iki dəfə sərt hərbi rejimə, hansı ki, çağırışçıları peşələrinə və ixtisaslarına görə bölürdülər müxtəlif rotalara - iki dəfə az-çox nüfuzdan və tələbimdən istifadə edib Seyran Cavadovla bir qulluq etməli olduq. Az sonra mən ali təhsilli kimi bir il (qərar 1965-ci ilin 1-i aprelində SSRİ Ali Soveti Reyaset Heyəti tərəfindən verilmişdi) qulluqdan sonra ordudan tərxis olundum, Seyran isə Sevastopola peşə kursuna göndərildi.

Məktublaşırıdım müntəzəm. İşləri yaxşı gedirdi. 1969-cu ildə mən aspiranturaya daxil oldum, əyani və kirayenişindim. Bir gün Bakı Soveti qarşısında Seyranla təsadüfən rastlaşdım.

Seyranın həzin, lirik şeirləri

Bu dəfə mənim gözlerim yaşardı, ayrılıqdan xeyli vaxt keçmişdi. O, BDU-nun jurnalistika fakültəsinin hazırlıq şöbəsində oxuyurdu. Dil və ədəbiyyat fənlərindən hazırlamağımı xahiş elədi. məsuliyyətli, tələbkar və səmimi olan gənc etimadları doğrultdu. Ali təhsilli jurnalist kimi doğma Salyana qayıtdı, rayon qəzetində çalışdı. Maraqlı məqalələr qələmə alır, respublika mətbuatında çıxışlarını izliyirdim. Bir gün Seyran Cavadov "Qələbə" qəzetində (Salyan) haqqımda kövrək yazı ilə ötən illərə aparmışdı.

Seyran Cavadov əsgəri xidmətdə ikən arabir şeirlərini mənə oxuyurdu: Mövzusu Vətən sevgisi, ayrılıq, yaxın-uzaq düşüncələr və bir də ilk gənclik məhəbbəti. Sonuncu mövzu onun ruhuna köçmüşdü. Bakıda görüşərkən bu sevginin öteri olmadığına əmin oldum

Bu sevgi Seyranın poeziya dünyasında da özünü büruzə verdi, sönmədi, alovlandı və misralarda yaşadı. Düzü, indi etiraf edirəm ki, o illərdə mənə elə gəlirdi - öteri hissədən doğulur bu şeirlər, ötüb keçəcək. Sən demə, yanılmışam; elə deyilmiş, onun içində, təxəyyülündə poeziyanın təbii diqtəsi var imiş, poetik ovqatından yaranmış. Bu qənaətə o vaxt əmin oldum.

Seyran Cavadov "Ədalət" qəzetində şeirlərlə çıxışı edir (Qeyd edim ki, bu ləyaqətli, haqqın tərəfdarı olan qəzetdə şeirə - sənətə, gənc yarıdıcılara xüsusi qayğı var, əsas səbəbi "Ədalət"də müqtədir ədəbi və publisist simaların diqqətliyi, necə ki, istedadlı qələm sahiblərindən Aqil Abbas, İradə Tunçay, Əbülfət Mədətoğlu, Faiq Qismətoğlu, Oğuz Ayyaz, Ceyhun Rüstəmov, Akif Emin simasında şəxsiyyətlər çalışır). Və düşündüm: Şeir istedadlı müəllifinə xəyanət etmir. Budur, Seyranın oxuduğum bir sıra şeirlərini təzədən nəzərdən keçirirəm: "Barama qurdu", "Nə yaxşı ki", "Metro ömrü", "Təzad", "Allah, sən özün saxla məni" və başqa poetik hissiyyatın pıçılıtları. Seyranın şeirlərində diqqətimi cəlb edən məziyyətlər çoxdur və bu, poetik nümunələrin poetikasından Söz dilin materialı olmaqla yanaşı, linqvistik baxımından sözün yaşamasıdır, özü də spesifik predmet kimi:

Özünü öymə, lovgalanma. Başına qoyulan başla. Maqnit kimi Hafizənlə, yaddaşınla. Qürrelənmə nəslindən olan böyüklü-kiçikli. Qohum-qardaşınla Unutma ki, işlək qulsan. İnsan aqlının, zəkasının məhsulusan.

Misraların yerini alması şair fikrinin insanın qadrlılığının gücünü əyaniləşdirməsidir. "Kompüter"i daha sosial-mənəvi müstəviyə yozuruq: Özgə ağılı-zəkası, başqa vəzifə stol bəxşişilə oturanlar var - ən idrak sahibini idarə etmək istəyir, ağılına ağıl qoymaq təşəbbüsünə də əl atırlar! Bizim faciəmizdir!

Şair o halda uğurlu misraları oxucu üçün layiq bilir - mövcudluğunu təsdiqləyir - öz fərdi düşüncəsini dərk edir, daha doğrusu, solipsizmə rəvac verir. Seyran bu ideyaya hətta kütləvi dildə gəzən, heç də yaxşı qarşılanmayan ifadələrə poetik mənə verir. "Təzad" şeirini oxuyanda mənə elə gəlirdi sözün qnoseoloji aspektlərindən münasib birisini predmet seçəcəkdir, amma başqa yanaşmadır:

Sənə minnətdaram mən, ara sözü, Neçə yol imdada, köməyə yetdin. Cümləni cümləyə uyşduraraq Fikir ayrılığı, mənə yaratdın.

Sənə nifrətim var, ara adamı! Paklığa, saflığa böhtan, şər atdın. Grib arasına iki qardaşın Heç nəyin üstündə aranı qatdın.

Bu "ara sözü" adi kəlamdır? Bəzən reaksiya vermirik. "Eh, ara sözdür də!" deyib uzaqlaşırıq. Məhz şairin də məharəti və seçimi - sinkrizasi: müəyyən bir məsələyə olan müxtəlif münasibətlərin, mövqelərin məntiqini ortaya qoymağıdır. Seyran Cavadovun şeirlərini oxuyanda zahirən ruhi həyəcan, ehtiras - aksklativliyi yaşayırsan, lakin təəssüratını ümumiləşdirəndə, təcrübən varsa mənə tu-

tumu tutursan. Barama qurdunu görməyən və elə adından təsəvvürünü durultmayan olmaz, lakin bu qurd bəlkə də yeganə canlıdır - yuxarıda vurğuladığımı əksi kimi - hər şeyi özü quraşdırır, düzüb-qoşur, hərçənd, intuitiv hərəkəti də yox deyil.

Gəldi bu dünyaya özü bilmədən, Başladı işinə o, düşünmədən. Nə sapdan, iynədən, nə də kimsədən Kömək ummayaraq bir yuva qurdu - Barama qurdu.

Bu işlə özü üçün yaşaya bilərdi: kimsənin yanında gözükölgəli deyil minnət götürsün, yaxud sehrbazlığı da yoxdur, amma bu kiçik:

Balaca bir qurda ürəyə bir bax! Əmələ, məqsədə, diləyə bir bax! Yaradan kişiyyə, fələyə bir bax! Ömrünü işiylə o, başa vurdu - Barama qurdu.

Təbiət yaradıb beləcə onu, Geyinib əyninə vəfadən donu. Bilsə də yetişir ömrünün sonu. Oldu, tərək etmədi saldıği yurdu - Barama qurdu.

Qənaət belədir. Poeziya dünyəvi funksiyalara işiq tutan bir peşədir (bəlkə sənətdir?) və missiyanı, şübhəsiz, şairlərə həvalə edir, bir şərtlə ki, özünü quşa oxşadıb melodik səslərə uymayasan, predmetin təsvirində düşünsən, öteri hissələrdən uzaqlaşasan, sənə verilmiş ömrünə bir anlıq kənardan baxasan. Axı insan yalnız idraki düşüncəyə sığınmır, hissələr aləminə də baş vurur, ömrü ilə özünün dünyasını təsdiqləyir.

"Metro ömrü", "Allah, sən özün saxla bizi", "Nə yaxşı ki" şeirlərində müəllif insani ipostasa - mahiyyətə, hansısa məqsədi daşımağa çağırır. Metro cansızdır, yerin altında olsa da insanlara xidmət göstərir və bununla dəmir parçasının özü bir dünyadır.

Böyük şəhərlərin metrosu da Elə bu dünya kimidir, Enişli, yoxuşlu, İşiqli, zülmətli, Gedimli, gəlimli Qaranlıq tunellər Onun gecələri -

tamamlanmamış şeirdən nümunə verdim - bu da insanın öz yaşam naminə bir əməlidir, lakin yerin təkindədir, insanın da son beşiyi - elə "vaqonabənzər" məkani ordadır. Bu tunel-də də dayanacaq var, qatar dayanır, insan orada düşür, harayasa tələsir. Şair bu dayanacaqları əşyalaşdırır və açığı, yer altından çıxmağa can atırsa, ona görə ki, tənhalıq qorxusunu istər-istəməz yaşayırsan.

Çılçıraqlı dayanacaqlar işiqli gündüzləri sürətlə irəli daşıyan qatarlar ömrünün günləri, ayları, illəri.

Bəzən mən dayanacaqlarda dayanıb gəlib-gedənlərə - minib-düşənlərə tamaşa edirəm və təxminən yarım əsrdən çox bir ömrü xatırlayıram; təc-cüblü olsa da əsgərlik ovqatım yada düşür: Biz çağırışçıları Moskvada metroya saldılar, bakılı kişiləri bir yerə yığdılar, bu dayanacaqdan da ayrıldılar müxtəlif ordu hissələrinə. Seyranla mən və xeyli azərbaycanlı uşaqlarını yenə metroya mindirib naməlum istiqamətlərə yolladıq. Bu gün düşünürəm ki, neçə min-min bizim yaşda olanlar metrodan çıxdılar, qulluq etdilər və indi onlardan sağ qalanlar o metro dayanacağını xatırlayırlarmı görəsən? O metro dayanacağı mənim üçün bir simvol olaraq əbədi yaddaşımdaydır onu görə ki:

Hər dəfə nə qədər adam minir, Adam düşür dayanacaqlarda. Onu bir Allah bilir, Hər gün bu dünyaya nə qədər insan gəldiyi, Bu dünyadan nə qədər insan getdiyi kimi.

Bəli, Seyran, mənim əsgərlik dostum, nə yaxşı ömür dayanacaqları səni salamat Vətənə yola saldı, belə olmalı idi: axı sənin sinəndə şeir qığılcımları təzə-təzə cücürdü, hətta mənə oxumağa cəsarət etmirdin, çünki tam püxtələşməmişdin, hissələrin sənə xəyanət edib-ətməyəcəyinə elə də əmin deyildin, çün poeziyanın xassiyəti belədir. Onda dərin fikri və hissi birləşmə - meditasiya qanunu mövcuddur, hər mövzu poetik arzunu reallaşdırmır. Sən vaxt yetişdi özünü Vətən daşı qədərində təsdiq etdin, iradəni büruzə verdin:

Sanmayın ki, əsib keçən küləkdim, Ümidlərə siqal ilə əl çəkdim. Könüllərdə bağça saldım, gül əkdim, Yaranışdan xislətimlə beləyəm, Mən arzuyam, insanlara gərəyəm.

Mənsiz heç kəs mətblərə yetişməz, Çalaq vursa, calağı da bitişməz. Ömürlərə, talelərə gün düşməz, Həm istəyəm, həm muradam, diləyəm, Mən arzuyam, insanlara gərəyəm.

Sənin bu arzun və diləyinin ilk şahidi kimi qururlanıram ki, xarakterinə saxtakarlıq yol açma bilmədi, yaxına buraxmadı, iti və təmannasız qələminlə jurnalistikaya xidmət göstərdin, ona görə ki, istedadın beynində, gücün biləyində, məhəbbətin ürəyində yaşadı, öteri olaylara qurban vermədin. Və poetik etirafında bu hissleri dedin:

Yurd yerlərim milyon-milyon ürəkdi, Büdrəyəne, yıxılana dirəkdi. Əməllərim bu dünyaya bəzəkdi, Fərhad kimi külüng çalan biləyəm, Mən arzuyam, insanlara gərəyəm.

Belə insanlara arzu olmayan, gərək olmayan fərd necə, onun və onun xislətində yaşayanlar necə, şair? Suala cavablar təbib ki, müxtəlifdir, amma mən elədir, pıçıldayır ki, niyə 100-150 il yaşamayaq? Bir zaman gənclik illərində, dünyanın düz vaxtında mən də belə düşünmüşdüm. Lakin.

Bir qrup insanların reyting-rütbə dalınca özünü həlak etməsi, ünsiyyətində vəhşiliyi-kanibalıyı ifrat xudbinliyi - eqosentristliyi və sairi müşahidə etməyim fikrimin yanlışlığına işarə vurdu və bu ağır təsirli məfhumdan uzaqlaşmaq istəmədim.

Və şair Seyran Cavadovun "Nə yaxşı ki" şeirini xatırladım. Pisliklər; heysiyyatı tapdalayanlar, yalançı vəd verənlər, vətənin sərvət toplaşağa satanlara bir mütləq həqiqət gərəkdir: Ölüm! Bu olmazsa belə kateqoriyalılar nələrə əl atmazdılar yaşasaydılar: vallah harınlaşdırlar! Bu işə o deməkdi insan öz ilahiliyini itirmiş olardı.

Qiymətini itirərdi, Deməzdin ki, dürdü, zərdi, Üstünə hər it hürərdi, Nə yaxşı ki, ölüm varmış. Doğmalar da yadlaşdı, Aqillər də lap çardaşı. Dünya qazanı daşardı, Nə yaxşı ki, ölüm varmış.

Mən Seyran Cavadovla ilk xatirələrimi ordu həyatının ilk başlanğıcından başladım və o, üç il sərəsər xidmət elədi, məktublarında öz təəssüratlarını yazırdı.

Bu, illər yaddaşdır. Bir gün Seyran müdrük yaşında, şair ovqatında Milli Ordumuzun qüdrətinə sevinənlərdən biridir.

Xüsusilə, son vaxtlar düşmənlər üzərində qələbələrımız qürur doğurur. Və yaradıcılığında bu coşğunluq yer alır. "Yetəcək vüsal dəmi" şeiri son illərin ən yaxşı pavroslu nümunəsidir. Himn motivli bu şeirdə odlu-alovlu misralar çağırır vətəni qorumağa.

İgidlərin önündə yağıl qan qusacaq, Yənə Cıdır düzündə igidlər at çapacaq. Qarabağ atlarının nalından od qopacaq. Havalanan "Şikəstə" bürüyəcək aləmi, Könüllər şadlanacaq, yetəcək vüsal dəmi.

Seyran Cavadov haqqında geniş məqalə yazmaq planlaşdırmamışdım (Yazı da planla olar?), amma bir gün yolu Salyan diyarına salmaq qərar almışdım.

Onunla yenə oturmaq, ötənlərə qayıtmaq, şeirlərini dilindən eşitmək istəyirdim. Lakin "Ədalət"də son aylar şeirlərini oxumaq mənə nəsb oldu, o arxada qalmış arxalı - atalı-analı illərə qayıtmaq ürəyimdən keçsə də toxdadım.

O vaxt Seyran həzin, lirik şeirlərini oxumaq istəyirdi, axı nə yaşı vardı ki! Bu gün o şeirlər ilk sevginin ilk misraları olaraq əbədiyaşardır, pozulmazdır, amma o poetik yaradıcılığa bitkin bir şair üreyinin qığılcımları hopmuşdur - daha hikmətli, ötkəm, insanı yaşamağa çağıran nümunələrdir.

Şeir şəxsiyyət təbliğindən: xeyrixah hissələrdən və istedadın doğulursa, hər zaman gözəldir, həqiqətdir. Həqiqət bir də ondadır - mən əsgərlik və qələm dostumun saf, təmiz üreyinin döyüntüsünü eşitdim.